

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ – *злочини*, передбачені розд. VI Особл. част. КК України. Їх *сусп. небезпеч.* визначається тим, що вони посягають на основу екон. системи сусп-ва, спричиняють істотну шкоду сусп. відносинам власності, охоронюваним *законом про крим. відповідальність*. Власність є найважливішою соц. цінністю: нормальне функціонування відносин власності забезпечує стабільність екон., політ. і соціал. систем сус-ва, підвищення рівня добробуту народу. Відповідно до положень ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю; ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності; право приватної власності є непорушним. Нормат. базою *крим. відповідальності* за **З. проти в.** є кримінально-правові норми розд. VI Особл. част. КК (ст.ст. 185–198).

Родовим *об'єктом* **З. проти в.** виступають екон. відносини власності як система сусп. відносин з в-ва матеріальних благ, що включають приналежність зазначених благ, їх використання, розподіл та споживання. Ці відносини обумовлюють ставлення власника до майна як до свого, тобто належного йому (привласнення), що, за заг. правилом, реалізується у прав. відносинах власності. Останнє виражається в суб'єктивних правомочностях суб'єктів власності: володінні, користуванні й розпорядженні майном як об'єктом цих відносин (ст.ст. 316–319 ЦК). Отже, екон. зміст відносин власності складають такі елементи: привласненість (приналежність) конкретного майна або ін. матеріальних цінностей певному власнику; їх реальне використання у процесі в-ва, розподілу, обміну, споживання; а прав. зміст складають правомочності власника: права по володінню, користуванню і розпорядженню майном чи ін. матеріальними благами, що виступають предметом відносин власності.

Безпосередніми об'єктами вказаних злочинів є відносини власності в рамках їх певної правової форми залежно від правового статусу суб'єктів права власності: відносини приватної, комунальної й держ. власності, на які безпосередньо посягають (спрямовані) *сусп. небезпеч. діяння*, передбачені

розд. VI Особл. част. КК і яким вони заподіюють чи можуть заподіяти істотну шкоду. На підставі ст.ст. 324–327 ЦК суб'єктами права власності слід визнавати: народ України, фіз. та юрид. осіб, д-ву, територіальні громади, ін. суб'єктів. Стаття 13 Конституції України проголошує рівність усіх суб'єктів права власності перед законом і рівне забезпечення захисту їх права д-вою.

Дод. об'єктом деяких **З. проти в.** (ч. 2 ст. 186, ст. 187, ст. 189, ч. 2 ст. 194, ст. 194¹, ст. 195, ст. 196 КК) виступають особиста безпека, честь, гідність, здоров'я та життя особи.

Предметом З. проти в. є: 1) чуже майно (ст.ст. 185–187, ст.ст. 189–191, ст.ст. 193–197 і ст. 198 КК); 2) об'єкти (явища), прирівняні до майна – електрична й теплова енергія (ст. 188¹ КК), зем. ділянки (ст. 197¹ КК); 3) право на майно (ст. 189 і ст. 190 КК); 4) дії майнового характеру (ст. 189 КК). Родове поняття предмета цих злочинів характеризується чотирма обов'язковими (конститутивними) ознаками: фіз., екон., соціал. та юрид. Зв'язок предмета злочину з об'єктом злочину – відносинами власності – проявляється в тому, що саме за допомогою впливу на предмет заподіюється шкода об'єкту посягання. Предмети **З. проти в.** є невід'ємною складовою частиною сусп. відносин власності, їх матеріальним вираженням («субстратом»), без нього їх функціонування неможливе. Специфіка об'єкта і предмета **З. проти в.** визначає і заг. об'єктивні та суб'єктивні ознаки цих злочинів (див.: Предмет злочинів проти власності).

З *об'єктивної сторони* переважна більшість **З. проти в.** вчиняються лише у формі активних дій. Так, *крадіжка* (ст. 185 КК), *грабіж* (ст. 186 КК), *розбій* (ст. 187 КК), *пошкодження та знищення майна* (ст.ст. 194, 194¹, 196 КК), враховуючи характер їх злочин. впливу на предмет злочину, можуть вчинятися лише активними діями. У той же час у випадку наявності певного обов'язку запобігти спричиненню шкоди чужому майну або виконати певні дії майнового характеру злочин. посягання на власність можуть вчинятися

шляхом бездіяльності, напр., порушення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197 КК).

Більшість **З. проти в.** є злочинами з матеріальним складом: їх обов'язковою ознакою виступає спричинення *сусп. небезпеч. наслідків* у вигляді істотної матеріальної шкоди в певному розмірі відноsinам власності. Тому *закінченими* вони визнаються з моменту спричинення цієї шкоди. Так, напр., крадіжку і грабіж потрібно вважати закінченими з моменту, коли винна особа вилучила майно і мала реальну можливість розпоряджатися чи користуватися ним як власним. Однак для окремих злочинів, таких як розбій (ст. 187 КК), вимагання (ст. 189 КК), погроза знищення майна (ст. 195 КК) не потрібно фактичного настання *сусп. небезпеч. наслідків* (це т. з. формальні або усічені (розбій) склади), вони вважаються закінченими з моменту вчинення вказаного у законі *сусп. небезпеч. діяння*.

Суб'єктивна сторона більшості **З. проти в.** характеризується умисною формою *вини*. При цьому псих. ставленню винних осіб до вчинення таких злочинів (зокрема, крадіжки, грабежу, розбою, *вимагання, шахрайства*) притаманний *прямий умисел* і *корисливий мотив* та *мета* (прагнення, спонукання до незакон. особистого збагачення за рахунок чужого майна або незаконного збагачення ін. осіб). Два злочини – *необереж. знищення або пошкодження майна* (ст. 196 КК) та *порушення обов'язків щодо охорони майна* (ст. 197 КК) – із суб'єктивної сторони характеризуються *необереж.* формою *вини*.

Суб'єктом З. проти в. є фіз. осудна особа, яка досягла 16-річного віку, за виключенням крадіжки (ст. 185 КК), грабежу (ст. 186 КК), розбою (ст. 187 КК), вимагання (ст. 189 КК), умисного знищення або пошкодження майна (ч. 2 ст. 194 КК), крим. відповідальність за вчинення яких настає з 14-річного віку. Суб'єкт злочинів, передбачених ст. 191 і ст. 197 КК, – *спец.* Ним може бути особа, якій майно було ввірене чи перебувало в її віданні (ч. 1 ст. 191 КК), *служб. особа* (ч. 2 ст. 191 КК), особа, якій доручені зберігання чи охорона чужого майна (ст. 197 КК).

Систему **З. проти в.** складають дві великі групи: корисливі і некорисливі злочини, що розмежовуються між собою за такими суб'єктивними ознаками, як корисливі мотив та мета. Наявність останніх свідчить про прагнення особи, що спрямовуються на протиправне отримання майнових вигод, незакон. збагачення за рахунок чужого майна. Корисливі **З. проти в.**, за характером діяння, за способом їх вчинення можуть бути поділені на: 1) корисливі **З. проти в.**, пов'язані з незакон. обертанням чужого майна на користь винного або ін. осіб: крадіжка (ст. 185 КК), грабіж (ст. 186 КК), розбій (ст. 187 КК), вимагання (ст. 189 КК), шахрайство (ст. 190 КК), *привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання служб. становищем* (ст. 191 КК). Обертання передбачає активну поведінку (дію) – вилучення чужого майна з володіння, розпорядження, користування власника або особи, якій воно ввірене на тій чи ін. підставі, на користь винного або ін. осіб і збагачення за рахунок цього майна. Обертання має бути незакон. (суб'єкт не має ні дійсного, ні передбачуваного права на це майно, оскільки воно належить ін. особам і є для нього чужим) та безоплатним (майно не повертається, не оплачується, не відшкодовується власнику еквівалент його вартості); 2) корисливі **З. проти в.**, не пов'язані з незаконним обертанням чужого майна на користь винного або ін. осіб: *викрадення* електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання (ст. 188¹ КК), *заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою* (ст. 192 КК), *незакон. привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї* (ст. 193 КК), *самовільне зайняття зем. ділянки та самовільне будівництво* (ст. 197¹ КК), *придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочин. шляхом* (ст. 198 КК).

До некорисливих **З. проти в.** належать: умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194 КК), умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194¹ КК), погроза знищення майна (ст. 195 КК), необереж. знищення або

пошкодження майна (ст. 196 КК) та порушення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197 КК).

Залежно від наявності застосування насильства до *потерпілого* чи його близьких родичів корисливі **З. проти в.**, які становлять собою протиправне обертання чужого майна на свою чи ін. осіб користь, поділяються на: 1) пов'язані з насильством: насильницький грабіж (ч. 2 ст. 186 КК), розбій (ст. 187 КК), вимагання (ст. 189 КК), та 2) не пов'язані з насильством: крадіжка (ст. 185 КК), грабіж без насильства (ч. 1 ст. 186 КК), шахрайство (ст. 190 КК), привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання служб. становищем (ст. 191 КК).

Лит.: Антонюк Н. О. Кримінально-правова охорона власності. – Львів, 2012; Матышевский П. С. Преступления против собственности и смежные с ними преступления. – К., 1996; Пинаев А. А. Уголовно-правовая борьба с хищениями. – Х., 1975.

М. І. Панов, П. В. Олійник